

SXEDIO.Κ67

30.3.1964: ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΟΥΛΗ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩΝ ΔΗΛΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ (30.3.- 4.4.1964)

Μετά την αγόρευση του Γεωργίου Παπανδρέου, ο οποίος κατέθεσε τις προγραμματικές δηλώσεις της Κυβέρνησης του, μίλησε ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης Παναγιώτης Κανελλόπουλος, ο οποίος είπε:

Π. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ (αρχηγός αξιωματικής αντιπολίτευσης): Αλλά ας έλθωμεν εις αυτό τούτο το θέμα της Κύπρου. Δεν έχω εφ' όσον διαρκεί η κρίσιμος σήμερον περιστάσις να εκταθώ επί της ουσίας του θέματος επί της διαχειρίσεως, η οποία εγένετο κατά το διάστημα των τελευταίων μηνών. Τι εσήμαιναν αι Συμφωνίαι του **1959** υπό ποίας περιστάσεις και συνθήκας εγένοντο, τι εξησφάλισαν και τι απέτρεψαν, πώς εφηρμόσθησαν και που προσέκρουσαν, εάν είχαν εξ ορισμού οριστικόν ή μεταβατικόν χαρακτήρα, αυτά όλα θα εξετασθούν εν καιρώ. Σήμερον οφείλομεν να είμεθα απολύτως ηνωμένοι και αλληλέγγυοι.

Παρά την φιλότιμον προσπάθειαν αυτού τούτου του Προέδρου της Κυβερνήσεως, ευτυχώς, όχι απόψε, κατά τας προγραμματικάς δηλώσεις των μελών της Κυβερνήσεως εις άλλας ευκαιρίας και του φιλικού προς την Ε.Κ. Τύπου, παρά τας φιλοτίμους προσπάθειας όλων να διαιρέσουν τους Έλληνας κατά παλαιάν ολεθρίαν συνήθειαν εις προδότας και εθνικούς εγκληματίας αφ ενός και Ηρακλείς του ελληνισμού αφ ετέρου. Ηρακλείς εις την προκειμένην περίπτωσιν άνευ άθλων, αλλά μόνον με μεγάλην γλώσσαν (χειροκροτήματα).

Προτιμώ όμως κατά τας παρούσας περιστάσεις να διαβάζω την αγόρευσιν την οποίαν, αμέσως μετά τας Συμφωνίας του **1959**, εξεφώνησεν ο κ. Παπανδρέου εις την αίθουσαν αυτήν. Προτιμώ αντί να προσέχω εκείνα, τα οποία κατά το διάστημα των τελευταίων ετών, αφ' ης

ανέλαβε την ηγεσίαν της Ε.Κ. λέγει, προτιμώ αντί να προσέχω αυτά, να μελετώ την αγόρευσιν του αυτήν. Επιφυλάξεις διετύπωσε. Αντιρρήσεις είχε και ως προς την διαχείρησιν. Αλλά θα ήμουν ειλικρινής την στιγμήν αυτήν εάν έλεγον, ότι η αγόρευσις εκείνη είναι άκρως αντίθετος προς τας σημερινάς του πεποιθήσεις. Δεν διαστρέφω ποτέ την αλήθειαν εν γένει και σκοπίμως. Ο καθείς μας είναι δυνατόν να ολισθήσῃ και να προβῇ εις μίαν εσφαλμένην ερμηνείαν. Αλλά σκοπίμως δεν παρερμηνεύω ποτέ και δεν παρουσιάζω την αλήθειαν διαφορετικήν από ό,τι εμφανίζεται.

Υπάρχει, όμως, αξιότιμοι κύριοι συνάδελφοι, μία ουσιώδης διαφορά μεταξύ της αγορεύσεως του **1959** και των λόγων τους οποίους μετά το **1960-61** εκφωνεί ο αξιότιμος σημερινός Πρόεδρος της Κβερνήσεως. Ο λόγος εκείνος του **1959** ήτο λόγος πολιτικού ανδρός, διεπομένου υπό μεγάλης ιστορικής σωφροσύνης, αι δε φράσεις, τας οποίας εχρησιμοποίησε διήποντο υπό μεγάλης ιστορικής και εθνικής σοβαρότητος. Προτιμώ, επομένως να διαβάσω τον λόγον εκείνον και να μη προσέχω, όσα έκτοτε λέγει ο κ. Παπανδρέου, ο οποίος και ενώπιον ακρόασιν, άρα και ενώπιον μου, ενόμισεν ότι εδικαιούτο, μη φειδόμενος αυτού του στοιχειώδους κανόνος, ο οποίος θα επέβαλε κάποιαν προσοχήν την ώραν εκείνην, ενόμισεν, ότι εδικαιούτο να ονομάσῃ εθνικόν έγκλημα τας συμφωνίας του **1959**. Όπως ενθυμήται, εμειδίασα και τον παρεκάλεσα, διότι δεν ανταπέδωσα την βιαιότητα της εκφράσεως, τον παρεκάλεσα να μη προχωρήσῃ.

Κύριοι βουλευταί, μιμούμενος ακριβώς την στάσιν του κ. Παπανδρέου το **1959**, οφείλω να είπω, ότι, όπως εξηλίχθησαν α πράγματα και γνωρίζω τούτο υπευθύνως, μέχρι των εκλογών, λόγω της συμμετοχής μου εις συσκέψεις, εις τας οποίας μετείχε και ο σημερινός Πρωθυπουργός, οφείλω να τονίσω ότι δεν ήτο δυνατόν να γίνῃ κάτι, το ουσιώδες διάφορον

εκείνου, το οποίο εγένετο, είτε επί της πρώτης Κυβερνήσεως του κ. Παπανδρέου, με Υπουργόν Εξωτερικών τον αείμνηστον σώφρονα πολιτικόν ηγέτην Σ. Βενιζέλον είτε της Υπηρεσιακής Κυβερνήσεως του κ. Ι. Παρασκευοπούλου, είτε τέλος αυτό όμως το λέγω με επιφύλαξιν, διότι δεν έχω από των εκλογών και εντεύθεν κατατοπισθή εις τίποτε υπό της σημερινής Κυβερνήσεως.

Εις όλας τα συσκέψεις, εις τας οποίας προ των εκλογών μτέσχον, είχε σημειωθή, και οφείλω αυτήν την δήλωσιν προς υμάς και εις ολόκληρον τον ελληνικόν λαόν, είχε σημειωθή παρά τας εις τινα βασικά έστω σημεία ουσιώδεις παραλλαγάς απόψεων, ακόμη και ως προς αμέσους τινάς ενεργείας είχε σημειωθή, συμφωνία απόψεων μεταξύ του αρχηγού της Ε.Κ. και εμού. Το Κυπριακόν όμως θα διέλθη ακόμη, ιδία μάλιστα απ εδώ και εμπρός από δυσχερεστάτας φάσεις.

Εάν κύριοι συνάδελφοι με τας συμφωνίας του **1959**, εσημειώθη το βήμα της διεθνούς αναγνώρισεως της ανεξαρτησίας και κυριαρχίας της Κύπρου, αναγνώρισεως, η οποία είχε ως αποτέλεσμα να εμφανίζεται αυτήν την στιγμήν η Κύπρος εκπροσωπούμενη ως ανεξάρτητον και κυρίαρχον κράτος εις τον ΟΗΕ, εάν αυτό επετεύχθη κατά το **1959**, εύχομαι και το εύχομαι ειλικρινώς εις την Κυβέρνησιν, υποσχόμενος εξ ονόματος της ΕΡΕ αμέριστον συμπράστασιν εις το σχετικόν έργον, εύχομαι να επιτευχθή κάτι, έστω και κατ ελάχιστον καλλίτερον, χωρίς πάντως να διαταραχθή η θέσις του ελληνισμού εις άλλας κρισίμους εστίας.

Ως προς την στάσιν, τη οποίαν λαμβάνει η Κυβέρνησις δημοσία επί του μεγάλου τούτου θέματος, επί του Κυπριακού, δεν έχω να προβώ παρά μόνον εις μίαν θερμήν σύστασιν. Να αποφεύγη τας φρασεολογικάς υπερβολάς. Τι άραγε συνέβη διερωτώμαι, και ερωτώ υμάς, τι άραγε συνέβη προ τριών περίπου εβδομάδων, ώστε ο κ. Πρωθυπουργός να είπη ότι "απεκατεστάθησαν", είναι η φράσις του, οι ψυχικοί δεσμοί μεταξύ ελληνικού λαού και των δύο μεγάλων συμμάχων

δυνάμεων δηλαδή των Ηνωμένων Πολιτειών και της Μεγάλης Βρετανίας. Εάν, κύριοι βουλευταί, ήτο ορθή η υπόθεση από την οποία ωρμάτο η δήλωση αυτή, εάν ήτο ορθή η υπόθεση ότι οι δεσμοί μεταξύ της Ελλάδος και των δύο μεγάλων συμμάχων είχαν διαρραγή, τότε η σχεδόν αυτονόητος απόφασις των δύο μεγάλων χωρών να ψηφίσουν υπέρ απλώς και μόνον διαδικαστικού και αστυνομικού περιεχομένου προτάσεως, εις το Συμβούλιον Ασφαλείας, η οποία πρότασις ουδέν ως προς την ουσίαν του θέματος προδικάζει, η στάσις αυτή ουδόλως δικαιολογεί αυτήν την μεγαλόστομον δήλωσιν του Προέδρου της Κυβερνήσεως, ότι οι ψυχικοί δεσμοί, εν μιά νυκτί και μόνον εκ του λόγου και μόνον τούτου, είχαν αποκατασταθή. Κατ' εμέ, αι σκηναί των νέων ενώπιον των δύο πρεσβειών υπήρξαν εξ ίσου κατακριτέαι όσον και αι δηλώσεις του κ. Προέδρου της Κυβερνήσεως.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ Ε 31 ΜΑΡΤΙΟΥ 1964:

Η συζήτηση στη Βουλή των Ελλήνων για τις προγραμματικές δηλώσεις του Γεωργίου Παπανδρέου συνεχίστηκε και στις επόμενες τρεις συνεδρίες (31.3., 2.4 και 3.4.).

Οι αναφορές στο Κυπριακό σύμφωνα με τα επίσημα πρακτικά "Το Κυπριακό στη Βουλή των Ελλήνων, τόμος Γ σελ. 180) έχουν ως εξής:

ΣΤ. ΜΕΡΚΟΥΡΗΣ: Αλλά υπάρχει και το πρόβλημα της φιλίας με τας ανατολικάς χώρας. Λυπούμαι, κύριοι βουλευταί, και μου κάνει κατάπληξιν διότι εις τας προγραμματικές δηλώσεις δεν περιελήφθη ούτε μία λέξις σχετική με την διάθεσιν φιλίας προς την Σοβιετικήν Ενωσιν. Ούτε εις τον τύπον ανεγράφη και περί αυτού ούτε Κυβερνητική τις εκδήλωσις, έλαβε χώραν. Γνωρίζετε όμως ότι η Σοβιετική Ενωσις με την στάσιν την οποίαν ετήρησεν έσωσε την ελευθερίαν και την ανεξαρτησίαν της Κύπρου. Εάν συνέβαινε εις γεροϋσιατής εις τας Ηνωμένας Πολιτείας να είπη κάτι παρήγορον διά την υπόθεσιν της Κύπρου ή εις

ανταποκριτής εφημερίδος να αναγράψη κάτι υπέρ της Κύπρου μέσα εις την γενικήν εχθρότητα, η οποία εκκαλλιεργήθη εις τας Ηνωμένας Πολιτείας, διά την Κυπριακήν υπόθεσιν, τούτο θα εξεθειάζετο, δεν ξέρω με ποίας τυμπανοκρουσίας. Το αυτό δυστυχώς συνέβη και διά τας λοιπάς ανατολικάς χώρας, αι οποίαι και εκείναι εβοήθησαν εις την Κυπριακήν υπόθεσιν και διά τας αραβικάς χώρας και τους αδεσμεύτους, οι οποίοι με την στάσιν των περιέσωσαν την ανεξαρτησίαν της Κύπρου. Δι όλους αυτούς τους λαούς δεν ανεγράφη ούτε μία λέξις. Ακόμη επιθυμώ να υπενθυμίσω την χειρονομίαν του Κρούστσεφ, η οποία εγένετο προ διετίας σχετικώς με την εξασφάλισιν μιας απυραύλου και ειρηνικής περιοχής των Βαλκανίων. Με χαράν μόνον ήκουσα τον κ. Πρόεδρον της Κυβερνήσεως να ομλή περί των καλών διαθέσεων της Ελλάδος προς την Γιουγκοσλαβίαν και τη Βουλγαρίαν. Τοιουτοτρόπως καταρρίπτεται ο καλλιεργηθείς υπό της δεξιάς μύθος περί υπάρξεως δήθεν κινδύνου εκ βορρά. Νομίζω όμως, ότι έχει υποχρέωσιν ο κ. Πρόεδρος της Κυβερνήσεως και ο Υπουργός των εξωτερικών να διαφωτίσουν περισσότερο τον ελληνικόν λαόν εάν υπάρχη ή όχι κίνδυνος εκ βορρά.

Πρέπει να πληροφορηθή ο ελληνικός λαός ότι η δεξιά ήσκει την πολιτικήν αυτήν απλώς και μόνον διά την εξυπηρέτησιν των εσωτερικών πολιτικών της συμφερόντων. Αλλά κύριοι βουλευταί, χωρίς πολιτικήν ειλικρινούς φιλίας προς τας ανατολικάς χώρας, εστέ βέβαιοι ότι ουδέποτε θα επιτύχωμεν. Ηκουσα από την Κυβέρνησιν απόψε, ότι θα ήτο διατεθειμένη να παραδεχθή την επίλυσιν του κυπριακού ζητήματος εις συζήτησιν διεξαγομένην εντός των κόλπων του NATO. Κύριοι βουλευταί, σήμερον ο κυπριακός λαός είναι ηνωμένος όσον ποτέ άλλοτε.

Εκεί δεν υπάρχουν διακρίσεις. Ολοι έχουν δώσει τα χέρια. Τούτο θα πρέπει να το λάβωμεν σοβαρώς υπ' όψιν εάν επιθυμούμεν να παταχθή η θρασύτης της ιμπεριαλιστικής Τουρκίας. Είναι καιρός πλέον να παύση ο μύθος της φιλίας προς την

Τουρκίαν. Από του έτους **1955** η Τουρκία έχει κηρύξει την εξόντωση των Ελληνικών μειονοτήτων και επιβουλεύεται την ακεραιότητα της Ελλάδος. Ενθυμούμαι ένα διάλογον μου με τον τότε Υπουργόν των Εξωτερικών κατά το έτος **1957** όταν η Τουρκία ηπείλει να καταλάβει ας νήσους του Αιγαίου. Δεν είναι παρών ο τότε Υπουργός των Εξωτερικών και εχόμενος της αρχής να μη ομιλώ και να αναφέρωμαι εις απόντας, δεν θα υπομνήσω τον διάλογον εκείνον. Υπενθυμίζω μόνον ότι του είπα να αφήση τους Τούρκους να έλθουν διά να υποστούν οίαν ήτιαν υπέστησαν και οι Ιταλοί φασίσται. Δυστυχώς όμως τότε η Κυβέρνησις της ΕΡΕ εγκαινίασε την πολιτικήν της υποχώρησεως και της κάμψεως με δικαιολογητικόν την διάσωσιν της φιλίας και συμμαχίας. Νομίζω όμως ότι ο ελληνικός λαός σήμερα είναι τόσον ηνωμένος ώστε να δύναται να αντιμετωπίση οιονδήποτε εχθρόν. Με τοιαύτην ενότητα είναι εύκολον να αντιμετωπισθή η θρασύτης της συμμαχου Τουρκίας.

Κύριοι βουλευτάι, δεν είναι δυνατόν να κατέλθω του βήματος χωρίς να ασχοληθώ με το κυπριακόν. Με το θέμα τούτο ασχολούμαι από του έτους **1951**, έχω ζήσει όλας του τας φάσεις και έχω εις χείρας μου όγκον τηλεγραφημάτων και εκθέσεων, τα οποία και μόνον θα ήσαν αρκετά διά να στηρίξουν ευθύνας της Κυβερνήσεως Καραμανλή. Όταν ήκουσα τον κ. Αρχηγόν της ΕΡΕ να εκφράζη προς τον Πρόεδρον της Κυβερνήσεως παράπονον, διότι εις το Συμβούλιον του Στέμματος, απεκάλεσε εγκληματικώς τας συμφωνίας Ζυρίχης-Λονδίνου όταν ήσαν ερμητικώς κλειστοί οι φάκελλοι του Κυπριακού από την ΕΡΕ, εσχημάτισα τότε την ελπίδα ότι οι φάκελλοι του Κυπριακού θα αποκαλυφθούν, ώστε να διαπιστωθούν αι ευθύνας της Κυβερνήσεως εκείνης, η οποία ωδήγησεν εις τας προδοτικώς συμφωνίας Ζυρίχης-Λονδίνου. Είπεν ο Αρχηγός της ΕΡΕ ότι η υπογραφή των συμφωνιών εκείνων συνετέλεσεν ώστε η Κύπρος να καταστή μέλος του ΟΗΕ και να αποκτήση δικαίωμα προσφυγής. Οχι κ. Αρχηγέ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ Ζ, 2 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1964:

ΛΥΧΝΟΣ: Ερχομαι τώρα εις την εξωτερικήν πολιτικήν. Δεν επιθυμώ να ασχοληθώ με την διακήρυξιν των ειρηνικών διαθέσεων της Ελλάδος και της προσφοράς της φιλίας αυτής προς όλας τας χώρας του κόσμου. Είναι αυτά φράσεις τυπικάί με τας οποίας εν πάση πριπτώσει είμαι σύμφωνος. Θα έλθω ειδικώτερον επί του Κυπριακού. Ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως επανέλαβεν από του βήματος τούτου ότι αι συμφωνίαί της Ζυρίχης και του Λονδίνου αποτελούν εθνικόν έγκλημα. Επιθυμώ όμως να επιστήσω την προσοχήν εις τον Πρόεδρον της Κυβερνήσεως, ότι και εκείνος ακολουθεί την ιδίαν εγκληματικήν οδόν, την οποίαν ισχυρίζεται ότι ηκολουθήσατε υμείς. Ποίαί είναι αι συμφωνίαί της Ζυρίχης και του Λονδίνου;

Κύριε αντιπρόεδρε της Κυβερνήσεως, γνωρίζω πόσον επαλαίσατε ως Υπουργός των Εξωτερικών διά το Κυπριακόν ζήτημα. Πιστεύω ότι επετύχατε ό,τι ήτο δυνατόν να επιτύχετε. Εν συνεχεία μη δυνάμενοι να επιτύχωμεν την Ένωσιν, περιορίσθημεν εις την αυτοδιάθεσιν, και επειδή εθεωρούσαμεν παραφροσύνην τον πόλεμον με την Τουρκίαν και την Αγγλίαν και ταυτοχρόνως ήτο ανάγκη να ειρηνεύση η Κύπρος, κατελήξαμεν εις τας συμφωνίας της Ζυρίχης και του Λονδίνου, ως συμφωνίας ανάγκης, συμφωνίας διά των οποίων και την ειρήνευσιν εις την Κύπρον επιτύχωμεν, αλλά και την Κύπρον κατεστήσαμεν ελεύθερον, ανεξάρτητον κράτος, δυνάμενον να παρίσταται εις τον ΟΗΕ. Αλλά και σεις τώρα τι κάμνετε; Ζητείτε δικαιοσύνην και ελευθερίαν διά την Κύπρον. Επ' αυτού είμεθα σύμφωνοι. Δεν θέλετε πόλεμον με την Τουρκίαν και δι' αυτό εδέχθητε την διεθνή δύναμιν και τον μεσολαβητήν. Αλλά ο μεσολαβητής τι θα κάμη; Θα προσπαθήση να συμβιβάση τα αντίθετα συμφέροντα των δύο χωρών διά να καταλήξετε όπως και ημείς εις μίαν συμφωνίαν. Αλλά τότε διατί κατηγορούσατε ημάς; Και σεις τώρα, κ. Αντιπρόεδρε της Κυβερνήσεως, δεν ακολουθείτε την

αυτήν οδόν, την οποίαν προκειμένου περί ημών, ονομάσατε εγκληματικήν;

Νομίζω ότι το Υπουργικόν Συμβούλιον έσπευσε διά να εκφράση τας ευχαριστίας του εις τον κ. Πρόεδρον της Κυβερνήσεως μετά την απόφασιν του Συμβουλίου Ασφαλείας διά το Κυπριακόν.

Σ. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ (Αντιπρόεδρος Κυβερνήσεως): Πρώτη φορά ακούεται ελληνική φωνή.

Γ. ΛΥΧΝΟΣ: Κύριε Αντιπρόεδρε της Κυβερνήσεως, ούτε περί ενώσεως ωμιλήσατε ούτε περί αυτοδιαθέσεως. Ωμιλήσατε μόνον περί ελευθερίας και δικαιοσύνης.

Σ. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ: Ωμιλήσαμεν πάντοτε περί αυτοδιαθέσεως.

Γ. ΛΥΧΝΟΣ: Ουδέποτε αναφέρατε την αυτοδιάθεσιν, αλλά πάντοτε την ελευθερίαν και την δικαιοσύνην.

Σ. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ: Η πρώτη προσφυγή απέβλεπεν εις την αυτοδιάθεσιν.

Γ. ΛΥΧΝΟΣ: Κύριε Αντιπρόεδρε της Κυβερνήσεως, δεν θα προχωρήσω και δεν θα ομιλήσω επί της ουσίας επί του Κυπριακού θέματος, διότι δεν έχω διάθεσιν να βλάψω την εθνικήν ενότητα. Σεις βλάπτετε την εθνικήν ενότητα, διότι συνεχώς κατηγορείτε ημάς ως προδότας και εγκληματίας.

Θα θίξω όμως ωρισμένα άλλα πράγματα, εξ ίσου επικίνδυνα. Αφήσαμε την Ελληνικήν κοινήν γνώμην να προβή εις αντισυμμαχικάς εκδηλώσεις επιζημίας και επικινδύνους. Κατηγορήσατε τους Αγγλους και τους Αμερικανούς ότι είναι φιλότουρκοι, ενώ έπρεπε να είναι φιλέλληνες. Σας ερωτώ που ευρισκόμεθα; Εις την εποχήν του 1897, που ξένοι δάκτυλοι ερρύθμιζον την εξωτερικήν πολιτικήν της Ελλάδος; Κατηγορείτε τους Αγγλους ότι έβαλον τον Μακάριον να ζητήση αναθεώρησιν του Συντάγματος. Διατί καστηγορείτε τους Αγγλους, ενώ σεις υποδείξατε εις αυτούς να αποστείλουν στρατεύματα διά να διαχωρίσουν τους Ελληνας και τους Τούρκους. Διατί φορέσατε φέσι εις

τον Τζόνσον, ενώ γνωρίζετε ότι αι φωτογραφίαι, αι οποίαι ελήφθησαν και παρουσιάζουν τον Τζόνσον με φέσι κυκλοφορούν εις όλας τας εφημερίδας της Αμερικής; Σας ερωτώ δεν είναι ανθελληνική πολιτική αυτή; Με την πολιτείαν σας εδημιουργήσατε την εντύπωσιν ότι ο Χρουστίζωφ απεσόβησε την τουρκικήν απόβασιν, ενώ είναι γνωστόν ότι την τουρκικήν απόφασιν την εμπόδισε το τηλεφώνημα του Τζόνσονκαι ο 6ος Αμερικανικός στόλος. Δεν έπρεπεν η Κυβέρνησις να επιτρέψη εις την Ελληνικήν νεολαίαν να προβή εις τοιαύτας αντισυμμαχικάς εκδηλώσεις.

Σ. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ: Τιμώ τον αξιότιμον κ. Λύχνον, διά το θάρρος και την παρρησίαν, διά την γνώμην την οποίαν διετύπωσε, διότι ο κ. Λύχνος ήδη, ότι ακόμα ευρίσκετο υπό διαπραγμάτευσιν το θέμα της Κύπρου, είχε το θάρρος και την παρρησίαν εις την αίθουσαν αυτήν, να ταχθή εναντίον της ανακοινώσεως του Κυπριακού. Αυτό εξηγεί την επιχειρηματολογία και αυτό που προσέθεσε τελικώς ότι άνευ λόγου εκθέτουν εις κινδύνους την Ελλάδα. Δι' ημάς υπάρχει λόγος, τον οποίον αντιλαμβάνεσθε, εάν ενθυμηθήτε όσα ελέχθησαν εις την αίθουσαν αυτήν. Επαναλαμβάνω ότι τον τιμώ διά την παρρησίαν και το θάρρος του. Ελεγεν, ότι δεν έπρεπε να ανακινηθή το Κυπριακόν θέμα. Εκεί είναι η διαφορά μας. Είμεθα εις την αντίπεραν όχθη και δεν ημπορούμε να συνεννοηθώμεν.

Γ. ΛΥΧΝΟΣ: Ουδέποτε υποστήριξα ότι δεν έπρεπε να ανακινηθή Κυπριακόν θέμα. Είχον το θάρρος, όταν όλος ο κόσμος ενόμιζεν ότι έπρεπε να πολεμήσωμεν με την Τουρκίανκαι την Αγγλίαν διά να καταστραφή η Ελλάς και η Κύπρος είχον το θάρρος να είπω ότι έπρεπε να φθάσωμεν εις συμβιβασμόν και εις φιλικήν λύσιν, πράγμα το οποίον έγινε και αυτό θα υποχρεωθήτε να κάμετε και σεις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Νομίζω ότι μπορώ να προεξοφλήσω την συναίνεσιν της Βουλής να λύσωμεν την συνεδρίασιν.

Μεθ' ο, συναινέσει της Βουλής και ώραν 3ην πρωϊνήν λύεται η συνεδρίασις διά σήμερον ώραν 6.30 μ.μ. με αντικείμενον ημερησίας διατάξεως συνέχειαν

επί της συζητήσεως των προγραμματικών δηλώσεων της Κυβερνήσεως.

Πολύπλευρον ικανοποίησιν ησθάνθημεν διά την γενικήν τοποθέτησιν έναντι της Τουρκίας, αλλά και πολύπλευρον απογοήτευσιν. Θα ήθελον τας δηλώσεις αυτάς λεπτομερεστέρας και τολμηρεστέρας. Χαιρετίζω και εγώ την δήλωσιν πίστεως προς την ελληνοτουρκικήν συνεργασίαν και φιλίαν ήτις πρέπει να είναι αμφοτεροβαρής και ήτις είναι λίαν χρήσιμος δι' αμφοτέρα τα κράτη, δι' αμφοτέρους τους λαούς διά την ειρήνην του κόσμου και διά τον κόσμον εις τον οποίον ανήκεν. Αλλά η εξέλιξις των σχέσεων με την Τουρκίαν ετοποθετήθη μόνον εφ' ενός θέματος, θέματος αναμφισβητήτως μεγάλου και ιερού με το οποίον θα ασχοληθώ αλλά το οποίον δεν είναι το μόνον. Υπάρχουν και άλλα, τα οποία δύνανται και μόνον αυτά να κλονίσουν την Ελληνοτουρκικήν συνεργασίαν και δι' αυτό νομίζω ότι η ευκαιρία των πραγματικών δηλώσεων, δεν έπρεπε να χαθή διά να γίνουν μερικάί σαφείς και έγκυροι τοποθετήσεις. Ελπίζω δε ότι ο αξιότιμος κ. Υπουργός των Εξωτερικών απαντώ αύριον θα τας κάμη.

Από της θέσεως μου, νομίζω ότι βοηθώ και την Κυβέρνησιν, βοηθώ και τας ελληνοτουρκικάς θέσεις εάν προβώ εις μερικάς τοποθετήσεις, ιδίως ως προς το θέα, το οποίον σαφώς και ζωηρότατα εξήλθε των πλασιών των διπλωματικών διακοινώσεων και εισήλθε πλέον εις τα πλαίσια της μεγάλης δημοσιότητας και εις τα πλαίσια των δυσαρέστων ενεργειών. Ενωώ το θέμα του ελληνισμού της Κωνσταντινουπόλεως.

Τα συμβαίνοντα άλλοτε επισήμως και φανερά και άλλοτε ανεπισήμως, πρακτικώς είναι δυσάρστα και είναι πολλά. Τα απειλούμενα φαίνεται να είναι ακόμη σοβαρώτερα και δι' αυτό είπεν ότι χρειάζονται σαφείς και έγκαιροι προειδοποιήσεις. Οι διακεκριμένοι άνδρες οίτινες ηγούνται της σημερινής Τουρκίας πιστεύουν κατ' αρχήν εις την Ελληνοτουρκικήν συνεργασίαν.

("Ψίθυροι εκ της πτέρυγος της Συμπολιτεύσεως).

Ομιλώ υπευθύνως και ακούομαι και εκτός της αιθούσης αυτής και παρακαλώ να μη διακόπτετε. Γνωρίζουν ότι κατέχομαι και εγώ από την ιδίαν πίστιν και δι' αυτό με άνεσιν δύναμαι να τους είπω ότι το θέμα του ελληνισμού της Κωνσταντινουπόλεως δύναται να στερεώση αλλά δύναται και να κλονίση την ελληνοτουρκικήν συνεργασίαν.

Τα συμβαίνοντα τελευταίως δεν είναι δικαιολογημένα. Δυνατόν να διαφωνούμε με την Τουρκίαν επί του Κυπριακού, αλλά τούτο δεν αποτελεί λόγον διά να μη προσθέτωμεν νέας διαφωνίας. Τούτο αποτελεί λόγον διά να είμεθα ιδιαιτέρως προσεκτικοί εις όλα τα άλλα θέματα, ώστε να μη κλονίζωμεν έτι περισσότερο τας σχέσεις.

Τα γραφόμενα εις τας τουρκικάς εφημερίδας, τα λεγόμενα επισήμως, τα συμβαίνονται ιδία ως διοικητικά μέτρα ή ως ανεπίσημοι ενέργειαι είναι πάρα πολύ δυσάρεστα και εντελώς αντίθετα προς το πνεύμα της συνεργασίας. Είναι μάταιον να λέγεται ό,τι λέγεται εις διπλωματικήν γλώσσαν σχετικώς με τα συμβαίνοντα. "Η σύμβασις εγκαταστάσεως κατηγγέλη, θα ανανεωθή και οι Έλληνες θα λάβουν ό τι προσφέρουν".

Η σύμβασις εγκαταστάσεως συνελήφθη το 1930 υπό ουρανόν πολύ βαρύτερον υπό συνθήκας πολύ δυσχερεστέρας με φοβεράς ως αι πρόσφατοι αναμνήσεις και εκείνο, το οποίον εδόθη τότε διά τον ελληνισμόν της Κωνσταντινουπόλεως δεν εδόθη εις την θεωρίαν την πεζήν του ΝΤΟΟΥ ΝΤΕΣ. Εδόθη διά λόγους και ιστορικούς και πραγματικούς, διότι ούτως σφυρηλατούνται αι συνεργασίαι και αι φιλίαι.

Εθνολογικά και άλλαι προϋποθέσεις αιώνων ήλλαξαν. Το γνωρίζομεν, το παραδεχόμεθα. Αλλά τα κατάλοιπα των αιώνων, το τονίζω επέζησαν πολέμων, επέζησαν θυελλών, επέζησαν διώξεων, τας οποίας λησμονούμεν, επέζησαν τιμίως και εποικοδομητικώς διά την γείτονα χώραν. Είναι δυνατόν έπειτα από αυτά να θέσωμεν όλα εις την πλάστιγγα του σαράφη με το δίδω, δίδεις, σήμεραν όποτε αμφοτέροι επιδιώκομεν

να εισέλθωμεν ως μέλη εις την κοινήν Ευρωπαϊκήν Αγοράν, οπότε δηλαδή αποδεχόμεθα αυτάς ελευθέρας συνεργασίας.

Κύριοι Συνάδελφοι και όσοι τυχόν με ακούουν εντός της αιθούσης ταύτης, λέγω ότι αλλοίμονον εάν αι ελληνοτουρκικαί σχέσεις φθάσουν εκεί. Δεν γνωρίζω εάν θα εξαφανισθούν, αλλά γνωρίζω ότι θα καταστούν τυπικαί.

Αλλά γνωρίζω ότι θα καταστούν τυπικαί. Εις το πλαίσιον των ιδίων αυτών, δεν δύναμαι παρά να εκφράσω την λύπην μου διά την ατυχεστάτην αναγνώρισιν ενός δήθεν Αρχιεπισκόπου μιας δήθεν τουρκοδόξου Εκκλησίας εις το πρόσωπον ενός υιού αρνησιθρήσκου ιερέως. Δεν έχει σημασίαν το πράγματα, διότι δεν έχει περιεχόμενον. Αλλά εκεί όπου εδρεύει ο προκαθήμενος της Ορθοδοξίας ολοκλήρου εάν γίνεται αυτή η πράξις, δεν δύναται παρά κάπως επισήμως να προκαλέση μίαν έκφρασιν λύπης από εδώ. Και θα ήθελον επί τη ευκαιρία να επισύρω την προσοχήν των ηγετών της Τουρκίας επί της βαθυτάτης αφοσιώσεως και του βαθυτάτου σεβασμού, τον οποίον τρέφει ο Θρησκευών Ελληνικός Λαός προς τον Πάνσεπτον Οικουμενικόν Θρόνον, ο οποίος πιθανόν να χαρακτηρίζεται και να είναι Αρχιεπισκοπή Κωνσταντινουπόλεως, αλλά ουδείς δύναται να παραγνωρίζη ότι τυγχάνει του σεβασμού όλων των εκκλησιών, του σεβασμού όλης της Ορθοδοξίας της οποίας ηγείται. Εξ άλλου το γεγονός ότι ο Πάνσεπτος Οικουμενικός Θρόνος προσέχει εντελώς ιδιαιτέρως και σχολαστικώς την ιδιότητα των μελών του ως Τούρκων πολιτών, πράγμα το οποίον ως γνωρίζετε προκαλεί εδώ και μεγάλας επικρίσεις οφείλει και αυτός να τύχη σεβασμού και ανταποκρίσεως εις την γείτονα χώραν. Βεβαίως αιτία όλων αυτών όσον και αν το αρνούμεθα είναι το κυπριακόν.

Διά να μη αναξέσω παλαιάς πληγάς δεν θα είπω πολλά περί του πως άνευ προετοιμασίας ηγέρθη το θέμα περί του πως είχαν ανόδους και καθόδους, περί του πως επανειλημμένως μας έφθασεν εις παραμονάς

πολέμου με την Τουρκία. Ακούων δε τας προγραμματικές δηλώσεις της Κυβερνήσεως δεν είχαν ούτε καν διάθεσιν να θίξω τας συμφωνίας της Ζυρίχης και του Λονδίνου. Επειδή όμως ο αξιότιμος πρόεδρος της Κυβερνήσεως δευτερολογών την ημέραν εκείνην έκρινεν ότι έπρεπε και πάλιν να τας χαρακτηρίση ως εγκληματικάς, νομίζω ότι επιβάλλεται να είπω ολίγας λέξεις περί αυτών πριν προχωρήσω εις τα σχόλια της παρούσης κρίσεως.

Αι συμφωνίαι κ.κ. συνάδελφοι, μετά ένα αγώνα ηρωϊκό, ο οποίος διεξήχθη εις την Κύπρον και επικεφαλής του οποίου ευρίσκετο τότε ο θρυλικός Διγενής μετά ένα αγώνα πολιτικών πείσμονα, επίμονον, ο οποίος διεξήχθη οπουδήποτε ήτο δυνατόν να διεξαχθή με επικεφαλής τον άξιον εκπρόσωπον των Κυπρίων και ημάς, αι συμφωνίαι μετά τους αγώνας εκείνους είχαν καταστή αναπόφευκτοι. Είναι αδύνατον εις μίαν αγόρευσιν να κάμω το ιστορικόν του αγώνος εκείνου, το οποίον ως είπον εγνώρισεν ανόδους και καθόδους το οποίον εγνώρισεν δυσχερείας φοβεράς δυσχερείας εσωτερικάς εδώ, τοπικάς εις την Κύπρον, προς παντός δυσχερείας διεθνούς φύσεως. Τα Ηνωμένα Έθνη δεν είχαν την σύνθεσιν, την οποίαν έχουν σήμερα. Η Κύπρος δεν ήτο ανεξάρτητος διά να εμφανίζεται σχεδόν ό,τι ήθελεν επί της Κύπρου, ήτο η Μ. Βρετανία. Και η Μ. Βρετανία, εν όψει του αγώνα μας, εν όψει της αδυναμίας να επιτύχη κοινή συμφωνία λύσιν έβαινεν ολοταχώς προς την διχοτόμησιν. Και προ της διχοτομήσεως είχε αρχίσει να εφαρμόζη το σχέδιον Μακ Μίλλαν, το οποίον ήτο χειρότερον της διχοτομήσεως, διότι επέβαλε την τριπλήν κυριαρχίαν της Αγγλίας, της Τουρκίας και της Ελλάδος, η οποία επέπρωτο να διαιωνισθή. Δεν αποδέχθημεν το σχέδιον εκείνο, αλλά εφαρμόζετο και ο Τούρκος Αρμοστής είχεν αποβιβασθή εις την νήσον. Εν συνεργασία με τον Αρχιεπίσκοπον εκάναμεν πάσαν δυνατήν ενέργειαν διά να το ματαιώσωμεν. Αλλά εφηρμόζετο. Και ο Αρχιεπίσκοπος έφθασε μέχρι του σημείου, αυτοβούλως, αιφνιδιαστικώς να προτείνη την

ανεξαρτησίαν μόνος του μόνον και μόνον διά να ματαιώση αυτό το φοβερώτερον όλων των σχεδίων, το σχέδιον Μακ Μίλλαν. Τότε από κοινού, και είναι ανάγκη να τονίζεται το από κοινού, διότι λησμονείται με εκείνον, ο οποίος επαξίως ηγήθη των Κυπρίων, με εκείνον το οποίον όλοι οι Κυπριακοί παράγοντες μας έλεγαν ως τον μόνον εξουσιδοτημένον απεφασίσαμεν να σώσωμεν ό,τι ηδύνατο να σωθή. Και διαπραγματεύθημεν.

ΕΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ: Τι;

Ε. ΑΒΕΡΩΦ- ΤΟΣΙΣΤΑΣ: Θα ακούσετε τι (θόρυβος, κωδωνοκρουσίαι). Ελέχθη υπό διαφόρων ομιλητών και ιδιαιτέρως ετονίσθη υπό του αγαπητού μου φίλου Υπουργού του Συντονισμού, ότι είχομεν δεσμευθή να μη αποδεχθώμεν λύσιν πλην της αυτοδιαθέσεως, εάν δεν την εφέραμεν εις την Βουλήν. Τούτο δεν είναι πλήρως ακριβώς. Υπήρχε αυτή η δέσμευσις πριν χειροτερεύση το θέμα με τας ελληνοτουρκικάς σφαγάς του θέρους του 1958 πριν διακηρυχθή το σχέδιον Μακ Μίλλαν. Μετά υπήρξαν επανειλημμένα δηλώσεις ότι η πολιτική μας ήτο η πολιτική του Αρχιεπισκόπου, η ανεξαρτησία. Και αν χρειάζεται δύναμαι να αναγνώσω τας δηλώσεις αυτάς. Κατελήξαμε εις ένα συμβιβασμόν εις τας συμφωνίας της Ζυρίχης και του Λονδίνου. Είχον μειονεκτήματα και τα γνωρίζω άριστα. Απειτέλουν τα μειονεκτήματα το τίμημα των πλεονεκτημάτων. Διά μερικά εξ αυτών, τα οποία καταπολέμησα ζωηρώς μέχρι της τελευταίας στιγμής, διατί έγιναν δεκτά θα το είπη μόνον η ιστορία.

ΤΙΝΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ: Βεβαίως, βεβαίως.

ΑΒΕΡΩΦ: Δεν είμαι εξ εκείνων, οι οποίοι διά να αποσείσουν ευθύνας προτιμούν να κάμουν ωρισμένας ζημίας ή να βλαβούν άλλοι, οι οποίοι είναι προτιμότερον να μη βλαβούν. Δύνασθε, κύριοι, να λέγετε ότι αυτά είναι παραπειστικά. Είναι η σκληρά μοίρα ωρισμένων περιστάσεων δύναμαι να είπω. Και ενώ το λέγω αυτό οτιδήποτε και αν σεις ισχυρισθήτε εγώ δεν πρόκειται να είπω περισσότερα. Αλλωστε δεν

αρνούμαι την ευθύνην μου από κοινού με τους άλλους εις τας συμφωνίας της Ζυρίχης και του Λονδίνου. Διά να κάμω μίαν παρένθεσιν εις τας τελευταίας Κυβερνήσεις το παρατσούκλι μου ήτο ευθυνόφιλος και συνεπώς δεν πρόκειται να αποσείσω την ευθύνην αυτήν την στιγμήν.

Αλλά αναλύων τας ευθύννας είναι ανάγκη να λεχθούν δύο πράγματα, διότι είναι γνωστά είναι δημόσια και δεν είναι ούτε ηθικόν ούτε ανδρικόν αυτά να αγνοηθούν. Διεπραγματεύθημεν και απεφασίσσαμεν από κοινού. Και δεύτερον όταν ετελειώσαμεν, ημπορεί μερικοί να προείδον και να κατηγορήσαν τας συμφωνίας, αλλά πολλοί και αρμόδιοι τας αποδέχθησαν έως πλήρως είτε ως σχετικώς ικανοποιητικώς. Και αυτήν την ιστορικήν αλήθειαν κανένας πολιτικός αγών και καμμία δημαγωγία δεν θα δυνηθή να την καταργήση. Και πως δεν θα δυνηθή να την καταργήση; Θα ηδυνάμην να σας το είπω μέσω χιλίων κειμένων, θα σας το είπω μέσω δύο τριών κειμένων. Θα σας είπει το κείμενον της 11ης Φεβρουαρίου, την ημέραν κατά την οποίαν εγώ μεν εκ Ζυρίχης ανεχώρουν διά Λονδίον, ο δε Πρόεδρος της Κυβερνήσεως επανήρχετο εις Αθήνας. Εις όλας τας εφημερίδας εδημοσιεύθη ότι εδέχθη επί 1.30 ώραν τον Αρχιεπίσκοπον Μακάριον, ο οποίος τον συνεχάρη και του εξέφρασε την ευγνωμοσύνην του. Εάν θέλετε σας διαβάζω το κείμενον.

ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ ΤΙΝΕΣ (εκ της ΕΡΕ): Διαβάστε το.

Ε. ΑΒΕΡΩΦ: Δεν χρειάζεται, κύριοι, είναι ιστορικά γεγονότα, θα σας διαβάσω άλλα θετικώτερα. Την 24ην Φεβρουαρίου εδημοσιεύθησαν αι συμφωνίαι εις όλας τας εφημερίδας με όλας τας λεπτομερείας και την 2αν Μαρτίου, ο άξιος ηγέτης των Κυπρίων μετέβη εις Λευκωσίαν και κατά τας περιγραφάς εξεσηκώθη η νήσος διά να τον υποδεχθή. Πλέον του ημίσεως του πληθυσμού αλαλάζων εξ ενθουσιασμού τον υπεδέχθη και τον εζητωκραύγαζεν.

Γ. ΒΑΣΙΛΑΤΟΣ: Επλανήθη.

ΛΑΒΡΩΦ: Θα έλθω και επ' αυτού. Και περί της

πλόνης θα ομιλήσω μετά παρρησίας.

Γ. ΒΑΣΙΛΑΤΟΣ: Ο θρυλικός Διγενής ηγνοήθη και δεν ηρωτήθη.

ΑΒΕΡΩΦ: Η προσφώνησις του Κιτίου Ανθίου, άλλου αξίου ηγέτου του Κυπριακού λαού, έχει ως εξής: "Σήμερον, Μακαριώτατε, επανήλθατε νικητής εις το πεφιλημένον ποίμνιον σας. Ο Λαός εκ των περάτων της νήσου, ήλθε να σας υποδεχθή και να σας εκφράση την ευγνωμοσύνην του. Και απαντά ο Μακάριος: " Δόξαν και ευχαριστίαν αναπέμπομεν εν Σοι Κύριε ότι διήλθομεν διά πυρός και ύδατος και εξήγαγες ημάς νικητάς. Τα νέφη της δουλείας διελύθησαν και ήλιος ελευθερίας καταυγάζη τους κυπριακούς ουραμούς. Νυξ αιώνων παραχωρεί την θέσιν της εις το γλυκύ φως της ημερας".

Κύριοι είναι κείμενον ολόκληρον. Θα σας διαβάσω και κάτι άλλο.

ΕΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ (εκ του Κ.Κ.): Του Κυπριακό να διαβάστε.

ΑΒΕΡΩΦ: Θα σας διαβάσω και κάτι το οποίον λυπούμαι ότι θα ενοχλήση ωρισμένους συναδέλφους, αλλά τελειώνω με αυτό και θα μου συγχωρηθή να το διαβάσω έπειτα από τόσας ύβρεις τας οποίας δέχομαι επιτελέσας νομίζω το καθήκον μου.

Την 6ην Μαρτίου ο Μακάριος μου απέστειλε τηλεγράφημα, το οποίον δεν θέλω να διαβάσω ολόκληρον, αλλά εις το οποίον λέγει: "Ουδέποτε θα λησμωνήσωμεν την πίστιν και την μαχητικότητα με την οποία προεβάλατε την δικαίαν υπόθεσιν επί Διεθνούς επιπέδου. Και θα ενθυμούμεθα μετ' ευγνωμοσύνης τας ακαμάτους προσπαθείας σας. Σήμερον ότε αι διεκδικήσεις αύται εισέρχονται εις το στάδιον της οριστικής πραγματοποιήσεως, δικαίως αι σκέψεις όλων των Ελλήνων της Κύπρου, ευγνωμόνως στρέφοντας προς υμάς".

Και ταύτα δέ μετά την δημοσίευσιν των συμφωνιών.

Κύριοι, και προχθές ακόμη, είδατε τας δηλώσεις του Αρχιεπισκόπου εις τας εφημερίδας.

Είναι εις τας 20 Μαρτίου. Εις ερώτησιν εις ποίον σημείον θα ευρίσκετο το κυπριακόν, εάν δεν είχαν υπογραφή αι συμφωνίαι, ο Αρχιεπίσκοπος είπεν: "Κατά την γνώμην μου εάν δεν υπεγράφοντο τότε αι συνθήκαι, υπήρχε κίνδυνος να υπηγορευόντο χειρότεραι λύσεις. Και αυτό τότε επέβαλεν η σκληρά πραγματικότητα "(χειροκροτήματα εκ της ΕΡΕ).

Και εάν κύριοι, είχαν επιβληθή αι χειρότεραι λύσεις και υπήρχε στρατιωτική κατάληψις ενός μέρους δεν ξέρω ποίος θα έκαμνε πόλεμον διά να βγάλη αυτήν την στρατιωτικήν κατάληψιν και εάν θα ήρκουν οι φανατισμοί και αι ζητωκραυγαί για να απελευθερωθή το μέρος, το οποίον θα είχαν υποδουλωθή.

Γ. ΒΑΣΙΛΑΤΟΣ: Οπως την αντιμετώπισαμεν τώρα.

ΑΒΕΡΩΦ: Ετελείωσα με την ανάγνωσιν και δεν θέλω να σας λυπήσω κύριοι συνάδελφοι, αναγινώσκων και αγόρευσιν του αξιολίμου αρχηγού σας της 27.2.59 διά της οποίας αναγνωρίζονται μειονεκτήματα εις τας συμφωνίας, αλλά αναγνωρίζονται και σοβαρά πλεονεκτήματα. Και αναγνωρίζονται τα πλεονεκτήματα με την γνωστήν επιγραμματικότητα, της οποίας έχει το χάρισμα και θα έλεγα και κάπως προφητικά.

Κύριοι συναδελφοι, η υπόθεσις αυτή είναι ιερά. Διέρχεται μίαν κρίσιν μεγάλην και πρόθεσις μου ήτο να ασχοληθώ με αυτήν την κρίσιν και δεν θα ήθελα, καν να μνημονεύσω τι περί των συνθηκών, υπεχρεώθην όμως εις μίαν στοιχειώδη άμυναν. Δεν θέλω να μακρηγορήσω επ'αυτού. Προτιμώ ννα σχολιάσω την κρίσιν και να προβά εις ωρισμένας παρατηρήσεις, αι οποίαι νομίζω, θα είναι χρήσιμοι.

Π. ΒΑΡΔΙΟΝΟΓΙΑΝΝΗΣ (Υπ. Άνευ Χαρτοφυλακίου): Μου επιτρέπετε μίαν διακοπήν, κύριε Αβέρωφ;

Κύριοι συνάδελφοι, θα ήθελα να ερωτήσω τον αξιότιμον εξ Ιωαννίνων συνάδελφον, εφ' όσον αντιλαμβάνεται και αναγνωρίζει ότι πράγματι το κυπριακόν θέμα αυτήν την στιγμήν ευρίσκεται εις μίαν κρίσιμον καμπήν, διά ποίον λόγον χρησιμοποιείται όσα είπεν ενδεχομένως ο Μακάριος,

τα όσα μεταξύ των αντιηλλάγησαν είτε υπό την έννοιαν φιλοφροσύνης είτε υπό την έννοιαν συγχαρητηρίων; Διότι φοβούμα, ότι εάν η Βουλή ελάμβανε γνώσιν ολοκλήρου του φακέλου του Κυπριακού θέματος, τότε σεις, κύριε Αβέρωφ δεν θα είσθε εις την ευχάριστον θέσιν να επαίρεσθε, δια τον χειρισμόν του (χειροκροτήματα εκ της Ε.Κ.). Επειδή αυτήν την στιγμήν σεις δεν γνωρίζετε και αναγνωρίζετε, ότι το Κυπριακόν ευηρίσκεται εις κρίσιμον θέσιν και φάσιν, ημείς δε έχομεν την υπευθυνότητα του χειρισμού του και επομένως γνωρίζετε επίσης ότι δεν ημπορούμεν αυτήν την στιγμήν να κάωμεν χρήσιν όλων των όσων υπάρχουν εις τους μέχρι προ τινος μυστικούς δι' ημάς φακέλους του Υπουργείου των Εξωτερικών, προσπαθείτε να δημιουργήσετε εντυπώσεις.

Κύριε εξ Ιωαννίνων συνάδελφε, νομίζω ότι σεις ειδικώς, ο οποίος επί σεράν ετών εχειρίσθητε υπεύθυνα την εξωτερικών πολιτικήν της χώρας θα έπρεπε από της θέσεως της αντιπολιτεύσεως κατά τρόπον υπεύθυνον να ομιλήτε και όχι διά να δημιουργήτε εντυπώσεις της στιγμής. Διότι είμεθα και ημείς υποχρεωμένοι να σας απαντήσωμεν κατά τρόπον υπεύθυνον.

Το εάν ανταλλάξατε συγχαρητήρια με τον Αρχιεπίσκοπον τότε της Κύπρου και σήμερον Πρόεδρον της Δημοκρατίας αυτής, πιθανόν να δημιουργή διά τον καθένα ερωτηματικά και ευκόλως ίσως, διατί ο Μακάριος εδέχθη να συνυπογράψη τας συμφωνίας Ζυρίχης και Λονδίνου.

ΕΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ (εκ της ΕΡΕ): Αγόρευσιν θα κάμετε;

Π ΒΑΡΔΙΝΟΓΙΑΝΝΗΣ: Δικαίωμα μου είναι, κύριε συνάδελφε. Εζήτησα την άδειαν του αξιολόγου επί του βήματος κυρίου βουλευτού.

Κύριε συνάδελφε, γνωρίζομεν τι ωφελεί την Κύπρον και το απέδειξεν η Κυβέρνησις, αλλά αυτά τα οποία έκαμεν η παράταξις εις την οποίαν ανήκετε έχουν βλάψει τόσον καιρίως τον κυπριακόν λαόν που δεν υπάρχει άλλο περιθώριον διά να τον βλάψη καμμία

άλλη παράταξις. Ημείς προσπαθούμεν ό,τι κακόν έγινε να είναι ολιγώτερον κακόν. Εγώ δεν κάμνω τοποθέτησιν πραγμάτων κ. Συνάδελφε, αλλά νομίζω ότι ο κ. Αβέρωφ έχει καθήκον προς πλήρη ενημέρωσιν του Σώματος να κάμη χρήσιν και εκείνων που δύναται να κάμη χρήσιν χωρίς βεβαίως να βλάβη περισσότερο από ό,τι έχει βλαφή η Κυπριακή υπόθεσις, διά να ημπορή πράγματι η Βουλή να έχη πλήρη εικόνα των συμβάντων γύρω από το κυπριακόν θέμα.

Γ. ΒΑΣΙΛΑΤΟΣ: Να παύσωμεν να υπερασπίζωμεν τας προδοτικές συνθήκας, διότι βλάπτομεν το Έθνος.

ΑΒΕΡΩΦ: Εάν ο αγαπητός συνάδελφος εκ Ρεθύμνης είχε υπομονήν ενός μόνον λεπτού θα αντιλαμβάνετο διατί είπεν όσα είπεν και ότι λίαν υπευθύνως θα ομλήσω επί του κυπριακού. Η αδημονία να με βοηθήση τον έβλαψεν αμέσως δε θα επακολουθήση μίαν λίαν εποικοδομητικήν συνέχεια, διότι δεν θέλω να απαντήσω περί του τι υπάρχει εις τους φακέλους. Εάν έβγαιναν μερικά που υπήρχον εις τους φακέλους θα εδικαιωνόμην εις πλείστα σημεία, αλλά είπα, ότι προσδοκώ να παίρνω την ευθύνην μου, χωρίς να βγαίνουν αυτά. Αλλά θα έλθω εις εντελώς άλλο θέμα. Αυτή ήτο η κατάστασις τότε. Ούτως επιστεύθη τότε μέσα εις μίαν κακήν πορείαν του αγώνος και εις τον αγώνα της εφαρμογής ενός κακού σχεδίου και με δεδομένα κακά, αλλά σήμερον οφείλομεν να αναγνωρίσωμεν μετά παρρησίας ότι αι συμφωνίαι εκείναι, αφού εξησφάλισαν μίαν μικράν περίοδον ευημερίας και ηρεμίας, αφού έδωσαν μίαν υπόστασιν ανεξαρτησίας εις την Κύπρον να εμφανισθή διεθνώς σήμερον οφείλομεν μετά παρρησίας να αναγνωρίσωμεν ότι αι συμφωνίαι δεν αποδίδουν. Από καιρού και ημείς επανειλημμένως διεκηρύξαμεν ότι έπρεπε να γίνη αναθεώρησις όλων εκείνων των μέτρων τα οποία εις την πράξιν επεδεικνύοντο είτε δυσχερούς εφαρμογής, είτε και μη εφαρμόσιμα. Το είπομεν και από του επισήμου τούτου βάματος ότι έπρεπε να επιχειρηθή τούτο, διότι είναι μάταιον να προσκολλώμεθα εις συμφωνίας τας οποίας υπεγράψαμεν, τας οποίας

επιστεύσαμεν ως δυναμένας να λειτουργήσουν, τας οποίας όμως η πράξις απέδειξεν ως μη αποδιδούσας.

Είναι βαθύτατα λυπηρόν ότι η τουρκοκυπριακή Κοινότης και μάλιστα όχι ολόκληρος, μέρος αυτής, με πολλές αμφιταλατεύσεις υπό την επίδρασιν αγνώστων ή υποτιθεμένων επιρροών, τελικώς δεν εδέχθη να έλθη εις αυτήν την συνεννόησιν. Είναι βαθύτατα λυπηρόν διότι αι προτάσεις τας οποίας υπέβαλεν η ελληνοκυπριακή ηγεσία ήσαν εποικοδομητικά και ούτω εφθάσαμεν εις μίαν πρόσφατον κρίσιν, η οποία θα έρριπτε την Κύπρον, ίσως εις τας πλέον τραγικάς ημέρας της μακραίωνος ιστορίας της και η οποία θα έφερεν επίσης εις την Ελλάδα πολλά τα δεινά. Είναι ευτύχημα ότι απεφεύχθη το παράφρον εγχείρημα της αποβάσεως και σχετικώς με αυτήν θα ήθελα να είπω ότι κακώς θεωρείται εν Τουρκία ότι η σύμβασις εγγυήσεως παρέχει δικαίωμα στρατιωτικής επεμβάσεως. Δεν υπάρχει τοιούτον δικαίωμα. Το δικαίωμα της στρατιωτικής επεμβάσεως, το οποίον επικαλείται η Τουρκία, είναι ένα από τα σοβαρώτερα δικαιώματα και όταν υπάρχει μνημονεύεται, δεν είναι αντικείμενον μιας σκιώδους και δυσχερώς ερμηνείας.

Δεν υπάρχει τοιαύτη μνεία εις την συνθήκην Εγγυήσεως. Εκτός τούτου είναι και αντίθετος απολύτως προς τον Καταστατικόν Χάρτην των Ηνωμένων Εθνών, πράγμα το οποίον ανεγνωρίσθη από το 1959 και μέχρι σήμερον και συνεπώς τοιούτον δικαίωμα δεν υπάρχει. Αλλά υπάρχει αντιθέτως κάτι άλλο, το οποίον θα με κάμη να συμφωνήσω και να πλειοδοτήσω με την Κυβέρνησιν, ως προς τον τρόπον κατά τον οποίον αντιμετώπισε την απειλήν της αποβάσεως. Διότι πέραν της επιταγής της ιστορικής, πέραν της επιταγής της αλληλεγγύης, αι οποίαι ίσως ημπορούν να αφίσουν αδιαφόρους τρίτους υπάρχει συμβατή επιταγή της Ελλάδος όπως προασπίση την νήσον από ενδεχομένην απόβασιν. Διότι δεν υπάρχει μόνον η σύμβασις εγγυήσεως υπάρχει και η συνθήκη συμμαχίας, η οποία ρητώς ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωσιν όπως αντισταθώσι κατά

πάσης αμέσως ή εμμέσου επιθέσεως στρεφόμενης κατά της ανεξαρτησίας ή της εδαφικής ακεραιότητας της Δημοκρατίας της Κύπρου.

Η συζήτηση έπαιρνε μάκρος και στην τελευταία συνεδρία (Συνεδρίαση Η, **3.4.1964**) πήρε το λόγο ο Κύπριος Υφυπουργός Παιδείας της Κυβέρνησης Παπανδρέου Λουκής Ακρίτας.